

TURINYS

Apie autorę	/ 7
Įžanginis žodis	/ 9
IŠVAKARĖS	/ 15
TRAUKIMASIS	/ 27
EPILOGAS	/ 143
Daktarės Birgit Beck-Heppner pabaigos žodis	/ 149
Pabaigos žodžio bibliografija	/ 167
Padėka	/ 171

užkurti. Malkos dar guli šalia. Sužeista moteris negalėjusi pakūrenti, todėl troboje šalta. Su krosnimi dešinėje pusėje ribojasi kitos durys, bet žengti į ten esantį kambarį mums uždrausta. Tik prašvitus galiu po truputį susidaryti vaizdą apie mažo, kuklaus namelio patalpas. Mums skirto kambario viduryje stovi stačiakampis stalas. Prie krosnies glaudžiasi mažas suoliukas. Yra ir keletas kėdžių – daugiau inventorius nematau. Maždaug trisdešimčiai žmonių, kaip spėju, tarp kurių ir aš įgrūsta, kambarys gerokai per mažas. Patalpoje kūpso tik moteris ir vaikai. Vyrų tarp mūsų nėra.

Nežinau, kurią mano antrojo traukimosi vakaro valandą mus vėl priverčia krūptelėti visai šalia nuaidėjęs šūvis. kažkas jį paleido virtuvėje, į kurią mes pradžioje buvome iš prieškambario įstumti. Tuo metu aš negalėjau tos tamsios patalpos atpažinti virtuve esant. Iškart po garsaus sprogimo įmaklina į kambarį girtas rusas. Jis švaistosi pistoletu, iš kurio kà tik šovė. Persigandę visi bando slėptis vienas už kito, rasti uždangą nuo kito šūvio. Dalis vaikų nušliaužia po stalą, kiti išsigandę sustoja už atvertų durų. Vyriausiąjį iš jų nutempia girtuoklis po stalą ir įremia jam į krūtinę pistoletą. Berniukas išlieka visai ramus. Jis beveik tokio pat ūgio, kaip ir nusigėręs pavojus priešais jį. Rusas savo priešininką palaiško kareiviu, nes jaunuolis apsirengęs ilgu Liuftvafės*

* Liuftvafė – Trečiojo reicho karinės oro pajėgos.

apsiaustu, kuris jam per didelis – beveik siekia batų, bet tas apsiaustas blizgančiomis uniforminėmis sagomis apgauna nuo degtinės apsiblaususį rusą.

Vėliau sužinojau, kad jaunuolis – Ewaldas Kuske, jis tokio pat amžiaus, kaip ir aš. Jis spokso į rusą, šaltakraujiškai nuleidžia jo pistoletą žemyn. Iš pradžių kareivis, nesusigaudydamas dėl girtumo, reaguoja stebinamai draugiškai, tarsi tik žaistų su vaikinuku. Bet staiga jis vėl užriaumoja, grasina paleisiąs į orą namą, jei kuris iš mūsų išdrįs išeiti iš kambario. Po laiptais jis kà tik padėjęs miną. Kur yra laiptai, aš dar nežinau. Kita jo auka – Güntheris, ir jį nutrenkia po stalą, grasina pistoletu. Güntheris, kuriam aš duočiau ne daugiau nei dvylika, jau trylikos metų, bet, atrodo, ir rusas jį palaiko daug jaunesniu, tad greitai palieka ramybėje.

Skandalingasis savo riksmis atkreipė ir savo draugų dėmesį, dabar ir jie įeina pas mus. Šie gero kai jaunesni už šėlstantįjį ir bando vyresnįjį nuraminti. Kai tai nepavyksta, jie ima girtajam grasinti ginklu! Galiausiai jiems pavyksta išprašyti draugą laukan, o patys lieka pas mus. Šie jauni kareiviai – draugiški. Ne visi raudonarmiečiai su neapykanta žvelgia į vokiečius, kaip Ilja Erenburgas proklamacijomis žmonėms į galvą įkalė. Šiuo pastebėjimu aš užbėgu toli už akių. Tuo momentu, kai šie ramūs kareiviai ir man leidžia lengviau atsikvėpti, aš dar nieko nežinojau apie Erenburgo tiradas. Jaunieji

rusai tiesia mums visiems rankas, paglosto vaikus, mažiausią iš jų netgi paima ant rankų. Jie bučiuoja vaikus į skruostus ir stengiasi mus nuraminti. Rytoj jie turį keliauti toliau, pasakoja, bet prieš tai dar kartą užveisią pas mus. Tuomet jie palieka namą.

Tik dabar susipažįstu su Ewaldu. Jis kilęs iš Brombergo* apylinkių, toks pat vienišas, kaip ir aš, tai instinktyviai mus suartina. Tėvai prie Brombergo turi nedidelę sodybą. Jo šeši ar septyni vyresnieji broliai – visi mūšio lauke. Iš ten ir didelis Liuftvafės apsiaustas, vieno iš brolių, kurį Ewaldas užsimetė ant savo šiltų drabužių, kad nesusaltų, kai, nepaisant savo tik penkiolikos metų amžiaus, buvo priverstas prisiimti atsakomybę už evakuaciją. Jis turėjo vykti į išsigelbėjimą teikiančius Vakarų kartu su viena moterimi ir jos keliais vaikais, bet ir jį Gornice tankais pasivijo rusų frontas, atskyrė nuo kartu besitraukiančių ir jį saugančių suaugusiųjų. Apie savo tėvus Ewaldas nežino nieko. Kaip ir aš nieko nežinau apie savo mamą ir Juliane. Kiekvieną kartą pagalvojus apie seserį mane užlieja negera juoda nuojauta, todėl stengiuosi vengti šių minčių.

Ewaldas susiranda vietą prie lango. Man tai atrodo nesaugu – pro langą juk gali kas nori žvilgtelėti į mūsų kalėjimą, be to, pro nesandarius jų rėmus į vidų veržiasi žiemos šaltis, todėl atsėdu šalia dar

* Vok. Bromberg, buvusioje Vakarų Prūsijoje, dabar Bydgoščius Lenkijoje.

šiltos krosnies. Netrukus kitas smalsus rusų kareivis užėina pas mus apsidairyti. Kadangi aš sėdžiu visai šalia durų, jo žvilgsnis nukrypsta į mane. Kiek man metų, klausia jis tonu, rodančiu sąžiningą domėjimąsi. Trylika, atsakau ramiai, žinodama, kad mano išvaizda neišduos apgavystės. Jam esą tik aštuoniolika, sako kareivis. Jo draugiškas tonas priverčia mane pamiršti savo melą – tai jis esąs tik trejais metais už mane vyresnis, išsprūsta man. Ewaldas nuo lango atidžiai seka mūsų trumpą pokalbį. „Ne, penkeriais“, – sušunka jis. Aš jam tyliai padėkoju. Jaunasis rusas, rodos, nieko nepastebėjo, jis toliau draugiškai žvelgia į mane. Tuomet spontaniškai manyje sukyla rūpestis dėl Christiano. Aš patikiu tą rūpestį kareiviui. Prieš išeidamas iš mūsų kambario jis pažada paieškoti. Rodos, jis mums neįaučia neapykantos.

***

Virtuvėje vėl pasigirsta rusiški balsai. Trumpas kojų trepsėjimas, ir jie jau stypso kambaryje. Du ne tokie taikūs raudonarmiečiai. Jų vertinantys žvilgsniai slysta per mus. Dvi netekėjusios jaunos moterys turinčios ateiti pas karininką, praneša jie galiausiai. Jis norintis su jomis derėtis. Nevykęs pretekstas, kuriuo niekas iš mūsų netiki. Pirmąją auką jie išsirenka labai greitai ir nusitempia. Maždaug

dvidešimties metų mergina pravirksta, nenori eiti. Kareivių tai nedomina, jie godžiai ieško kitos aukos. Vieno žvilgsnis nukrypsta į mane. Aš turinti eiti – išverčia viena iš mūsų moterų.

Prašau šios moters pagalbos. Ji vokietė, užaugusi prie Juodosios jūros, todėl kalba keliomis kalbomis. Lenkų, rusų, ukrainiečių – ji puikiai įvaldžiusi šias kalbas šalia mūsų gimtosios. Maldauju ją pasakyti rusams, kad aš sergu. Ji tyli, bijo. Be reikalo šiaušiuosi prieš bolševikų užmačias – veltui. Abu stumdo mus, dvi mergaites, ir grūda per virtuvę ir prieškambarį į lauką, verčia eiti į atokiau stovintį namą. Ten, žinoma, nematyti jokio karininko, tik sulaužyti baldai, sudužusių indų šukės, šiukšlės. Mane surakina vidinis šaltis. Šviesos šiame name, kuriame, rodos, nieko sveiko nebelikę, taip pat nėra. Tikriausiai dėl danguje žybsinčių žvaigždelių kambarys atrodo kažkoks vaiduokliškas. Šviečiantis mėnulis ir su juo reflektuojantis sniegas skleidžia natūralią šviesą pro langus.

Vyrai vedasi mus į kambarį pro du kitus šalia stovinčius kareivius. Greičiausiai tai buvęs šeimininkų miegamasis. Mane nustumia ant vienos iš lovų. Vienas iš jų bando užgulti mane. Visomis jėgomis stumiu jį atgal kartą, antrą... Bando ir antrasis mane nugalėti. Aš blaškausi, ginuosi viskuo, ką

turiu – rankomis, keliais... Įsiutęs kareivis perplėšia mano drabužius... Tačiau man pavyksta atsistoti. Bandau pabėgti iš kambario. Mane žiauriai partrenkia ant grindų, ima daužyti... „Ar jie vis dar vadinasi žmonės?“ – rašiau savo dienoraštyje. Mano gynyba susvyruoja, pravirkstu. „Neleisiu, kad man ką nors padarytų. (...) Gali daužyti mane, kiek tik nori ir pajėgia.“ Kita mergina pasiduoda prievartai be kovos. Juk beprasmiška gintis, šaukia ji man jau kelintą kartą. Be kovos? Ne, tai būčiau ne aš. Dar kartą bandau pasprukti iš kambario – rusas vėl puola paskui mane, bet čia prie durų vis dar stovi tie du kareiviai, pro kuriuos mes anksčiau praėjome. Jie jaunesni. Viską statau ant kortos. Sprunku jiems už nugarų ir maldauju mane gelbėti. Jie tikrai užstoja mane, neprileidžia siaubūno. Aš esanti per maža, suprantu juos. Tuomet jie eina laukan – aš lipu jiems ant kulnų, kol kartu su jais atsiduriu lauke. Ten išgirstu šaukiant tą antrąją merginą, aš turinti palaukti. Tačiau tie du, kurie mane apgynė, eina toliau, todėl aš neatsilieku nuo jų, bijodama įtūžio to, kuris buvo mane ant žemės partrenkęs. Kadangi aš išsigandusi neišsidėmėjau kelio į tą nuošaliau stovintį namą, klausiu jaunųjų kareivių, kaip surasti mūsų namą. Jie manęs nesupranta, tikriausiai ir nežino, iš kur jų draugai mus atsitempė. Nieko netarę jie nueina.

* * *

Aš vis dar matau jį priešais save – beveik nepalies-tą baltą sniegą, kuriame tysau po skaidriu dangumi. Be netoliese stovinčio klaikaus namo, nematyti nieko: nei medžio, nei krūmo, nei gyvos būtybės. Stai-ga priešais namą išdygsta tie patys kareiviai, nuo kurių aš pabėgau. Vienas jų atpažįsta mane mėnulio šviesoje, grasina pistoletu. Aš bandau eiti. Greičiau tolyn nuo vaiduoklių namo! Girdžiu, kaip anoji mer-gina vejasi mane per girgždantį sniegą. Tik saugiai nutolusios nuo namo, kur abu rusai nebegali mūsų matyti, sulėtiname žingsnius, toliau einame kartu, susirandame mūsų nakvynei skirtą namą.

Pakeliui sužinau merginos vardą ir amžių. Ji var-du Rutha, dažniausiai vadinama Ruthchen. Nors ji panėši į dvidešimtmetę, iš tikrųjų tik dvejais ar tre-jais metais vyresnė už mane. Plaukus ji paslėpusi po žalia, nuo skalbimo išblukusia skarelė. Skarelė už-rišta po kaklu, kaip įprasta kaimo moterims. Rutha kilusi iš kaimo, vėliau sužinau apie ją daugiau.

Po trumpo atokėpio pabėgus nuo prievartos grėsmingame name – vėl didžiulis išgastis įžengus į mūsų virtuvę. Iš kito kambario girdisi grubūs, agre-syvūs rusiški balsai. Keletas moterų jau atbėgo į vir-tuvę, tarp jų ir moteris nuo Juodosios jūros. Pavo-jaus išvengti neįmanoma – tik pro mus į lauką gali

išeiti brutalūs raudonarmiečiai. Vienas iš jų gašliai sugriebia Ruthchen, nusitempia ją į prieškambarį.

Viduje visa drebėdama jaučiu vieno seno ruso žvilgsnį, nukreiptą į mane. Užuođiu grėsmę, sklin-dančią iš šio aukšto, plačiapečio vyro.

Ir virtuvėje yra langas į kaimo gatvės pusę. Netoli jo – virtuvinis stalas, kiti baldai plaukia mano akyse.

Mano duonos maišelis, kurį iki šiol per visas ne-gandas kaip savo paskutinį didžiausią turtą sugebė-jau išsaugoti, išplėšiamas man iš rankų. Stoviu tarp lango ir keturkampio stalo, rusas priešais mane. Jis rausiasi mano maišelyje, svaido viską iš jo ant sta-lo, nieko nesudeda atgal. Kad laimėčiau laiko, lėtai renku savo daiktus, tačiau nepajėgiu tuo nukreipti kareivio dėmesio. Nekantraudamas jis duoda man suprasti, kad turiu paskubėti. Tuomet jis pasilenkia per stalą, griebia mane ir bando aplink jį prisitrauk-ti mane prie durų, ištempti į prieškambarį. Aš išsi-plėšiu, vėl užlendu už stalo, stengdamasi išlaikyti atstumą tarp gašlaus ištroškusiojo. Tuomet jis įtūž-ta, per stalą įremia man į galvą pistoletą. „*Nejaugi jie visai nebeturi žmogiško supratimo? Nejaugi visą laiką turi kartotis tas pats?*“ Aš antrą kartą maldauju nuo Juodosios jūros kilusios vokietės man padėti, pra-šau pavertėjauti, bet ji ir vėl tyli. Iš baimės, matau tai jos akyse. Suvokiu, kad veltui tikiuosi pagalbos. Nė viena iš jų manęs nepalaikys. O mano jėgos, jau-čiu, silpsta.

Senasis rusas laimi nelygią kovą, prisitraukia mane prie savęs, atima duonos maišelį ir numeta jį ant palangės. Tuomet stumia mane į tamsų prieškambarį. Kurgi jis nori mane nusitempti?

Aš neįžiūrėjau jų, mažų neapšviestų laiptelių dešinėje, tiesiog nuo lauko durų kylančių į viršų. Siauri ir statūs, kurių pakopomis vyras tempia mane į viršų, į palėpę. Joje po žemu stogu net aš vos galiu atsistoti. Blanki mėnulio šviesa krinta pro mažytį langelį į kamarėlę atviromis durimis. Galbūt tai samdinės kamara ar buvęs vaiko miegamasis, bet dabar čia visiškasis chaosas. Rusas grubiai nustumia mane į suveltą lovą. Kovoju iš paskutinių jėgų, įnirtingai stengdamasi laikytis kuo toliau nuo patino kūno. Jis vėl griebiasi pistoleto, prispaudžia jį man prie smilkinio. Drąsa, su kuria aš prieš keletą valandų šį grasinantį gestą galėjau atlaikyti, dingsta. Įsigrauzia gilesnė baimė – baimė būti sušaudytai.

* * *

Nebegaliu, nebeįstengiu priešintis, nepriaugau iki šio medžio didumo vyro. Jaučiuosi beprotiškai vieniša – ir kodėl aš nepasilikau namuose, kodėl jie mane išsiuntė? Bet ir šioje siaubingoje situacijoje vis dar manyje žybsi spindulėlis vilties. „*Visa tai juk privalo pagaliau pasibaigti gerai; šis šunsnukis negali tapti nugalėtoju!*“ Penkiolikametės neviltis virsta nevaldomu įtūžiu.

Kai tamsoje aš laipteliais klumpuoju žemyn, pa- gauna mane kitas storžievis. Tik po jo man pavyksta galiausiai parsigauti atgal į kambarį pas kitus. Ruthchen, atrodo, taip pat kankinama kažkurioje nusiaubtos palėpės skylėje. Tai išdavė jos rauda ir pikti, agresyvūs žodžiai, ištarti man viršuje. Ar ji vis dar palėpėje? Apačioje tylu, jokių skandalistų nebegirdėti. Ugnis kronyje užgesusi, sklinda šaltis. Šalų suplėšytuose skarmaluose. Bjauriausiai sudraskė mano žalias su juodu slidininko kelnes, kurias vos galiu išlaikyti, kad nenukristų: juk nebuvau įsivėrusi diržo kaip berniukai. Daugelis kambaryje jau miega, mažesnieji vaikai – visi. Atsargiai apsičiupinėdama slenku tarp ant grindų išsitiesusių berniukų. Randu vieną užklotą, po kuriuo greičiausiai gulėjo kažkuris vaikas, dabar nusiritęs pas mamą. Šioje patalpoje tarp trisdešimties miegančių žmonių, ko gero, beprasmiška ieškoti tuščios vietelės ant grindų, ypač tokios, kuri man garantuotų nors kokį saugumą. Kur slepiasi Waldas, nežinau. Įsiterpiu iš dalies po suoleliu prie krosnies, iš dalies po kėde, bet išsitiesti čia per ankšta. Nugara atsiremiu į atšalusias krosnies dureles. Kažkaip užsitempiu ant savęs užklotą. Apie miegą nėra ko ir galvoti – viduje visiškai sumaištis, įsitempusi klausausi tamsoje, girdžiu kiekvieną krebždesį. Niekaip negaliu pamiršti grumtynių virtuvėje, bijau, kad vėl ims prieš mane smurtauti. Praradau laiko nuovoką; turėtų būti gili naktis, kai staiga vėl atplėšiamos durys. Po duslaus

* * *

trenksmo seka kiti ramybę drumsčiantys garsai, kurie smarkiai išgąsdina miegančiuosius, o pabundantiems sukelia siaubą. „*Kad tik jie manęs nerastų...*“ – be perstojo meldžiuosi mintyse. Deja, mano maldos neišklausomos. Kai paskutinis rusas jau ruošiasi palikti kambarį, staiga jis atkreipia dėmesį į mane: aš juk tūnau prisispaudusi prie durų, slėpdamasi po užklotu. Jis nutraukia jį, pakelia mano galvą. Apsimetu mieganti, o jis bando mane pastatyti. Apsimetu, kad to nesuprantu. Tai jį įsiutina. Jis ištempia mane. Aš bandau pravirkti, bet ašarų nėra. „*Kada jie pagaliau paliks mane ramybėje?!*“ Jaučiuosi tarsi išdeginata, nebegaliu pasipriešinti, kai ir šis niekšas per virtuvę ir prieškambarį tempia mane laiptais į viršų. Dar kartą bandau atsikratyti to drambloto kūno, bet nebepajėgiu.

Kai šiandien skaitau tai, ką daugiau nei prieš šešiasdešimt metų užrašiau, skamba tarsi beviltiškos vaiko pastangos pasiteisinti dėl suaugusiųjų priekaištų. „*Aš nieko negaliu padaryti*, – rašiau tada. – *Aš jau išbandžiau viską, sukaupusi visas savo jėgas; dabar tiesiog nebegaliu. Nebeturiu vidinių jėgų.*“ Galiausiai: „*Man jau niekas nebesvarbu, kad tik kaip nors viskas pasibaigtų.*“

Aš viskuo nusivylusi, apsimestiniame niekšų draugiškume jaučiu pasityčiojimą. Jei būčiau bent nujautusi, į kokį pavojų išvykstu, – niekada nebūčiau pasitraukusi nuo savo mamos šono. Kurgi aš galiu pasislėpti šiame kambarielyje? Kur gali būti kampelis, kuriame manęs nerastų? Vėl atgal į kambarį, susirandu vis dar prie krosnies gulinčią antklodę. Patalpos viduryje atpažįstu kūdikio krepšelį, stovintį ant ratų, pakankamai aukštą, kad galėčiau po juo bent galvą pakišti, šalia pakaks vietos atsigulti tarp berniukų, kurie baimingai mane apžiūrinėja. Jiems juk nėra ko taip bijoti, galvoju aš. Ir tada perskrodžia mintis: „*Kodėl gi aš esu mergaitė?*“ Jaučiuosi nubausta dėl savo lyties, kuria dar tuomet, kai buvau maža mergytė, mielai būčiau susikeitusi su savo žaidimų draugais.

Savo šviesias trumpas „beždžionių sūpynes“ sukišu giliai po minkšta tamsiai mėlyna vilnone kepure. Ji turėtų mane nors kiek apsaugoti: juk kasos išduoda mane esant mergaitę. Užsitempiu ant savęs užklotą ir laikau stipriai prispaudusi, kad niekas nenuplėštų. Šitaip kiek įmanoma pasislėpusi vėl šmėklinu į tamsą, klausausi balsų, kurie vėliau iš virtuvės perskrodžia tylą. Mūsų durys energingai atidaromos. Pasklinda dujų kvapas. Tas, kuris atplėšė duris, prileido jų į kambarį. Kai kurios